

12694

ZACHODNIA AGENCJA PRASOWA

DZIENNIKARSKA SPÓŁDZIELNIA PRACY

Poznań, ul. Chełmońskiego 1

Warszawa, ul. Rozbrat 44 a. Tel. 83 027

Nr 109/Mp.

UDZIAŁ CZYNNIKA PRYWATNEGO W ŻYCIU GOSPODARCZYM POLSKI

Nowy model ustroju gospodarczego Polski, zwany często polskim modelem gospodarczym, opiera się na istnieniu obok siebie gospodarki uspołecznionej, reprezentowanej przez sektory państwowy i spółdzielczy, oraz gospodarki prywatnej.

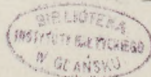
Przechodząc kolejno przez wszystkie dziedziny gospodarki narodowej, wytwórczości i zatrudnienia, — łatwo można stwierdzić, że udział czynnika prywatnego w całości dochodu społecznego Polski jest stosunkowo poważny.

Rolnictwo. W chwili obecnej przeszło 80% własności rolnej znajduje się w prywatnym posiadaniu włościan. W rękach państwa i spółdzielczości są tylko niektóre większe nierozparcelowane majątki, utrzymywane nadal w tym stanie — jako gospodarstwa wzorowe, doświadczalne, szkolne itp., oraz niejednokrotnie ze względu na ich szczególne znaczenie dla produkcji rolniczo-przemysłowej.

Nieruchomości miejskie. W rękach prywatnych pozostały także domy i inne nieruchomości miejskie. Własność ograniczona jest jednak wymaganiami państwowej polityki mieszkaniowej, a przede wszystkim koniecznością pobierania za mieszkania komornego w wysokości przedwojennej (ze względu na niezbędną w obecnym przejściowym okresie ochronę lokatorów). W Warszawie — w związku ze specyficznymi warunkami, wywołanymi z jednej strony niesłychanym zniszczeniem, z drugiej koniecznością planowo zorganizowanej odbudowy — obowiązuje ograniczenie własności prywatnej gruntów miejskich na rzecz miasta. Zresztą bez większych trudności właściciel prywatny może uzyskać zezwolenie na remont, lub re-

109/Mp.

Dm 69/05

staurację zburzonych, lub uszkodzonych domów, oraz na budowę nowych. Obowiązujące przy takich umowach zasady przypominają wieczystą dzierżawę. Czynnoscze za lokale użytkowe, jak sklepy, warsztaty itp. nie podlegają tym ograniczeniom. Nowo budowane budynki także wolne są od krępujących przepisów gospodarki mieszkaniowej i ochrony lokatorów, a co więcej — uzyskały jakiś czas temu pewne ulgi podatkowe.

Przemysł, rzemiosło, handel, wolne zawody. W dziedzinie produkcji przemysłowej wyłączone zostały spod upaństwowienia — z wyjątkiem gałęzi przemysłu o znaczeniu kluczowym — takie przedsiębiorstwa, które zatrudniają przy produkcji na jedną zmianę mniej, niż 50 pracowników.

W niektórych dziedzinach przemysłu, w tym mianowicie, których znaczenie dla gospodarki narodowej nazwać by można drugorzędnym, granicę tę podwyższono do 100, 150 lub 200 pracowników na jedną zmianę. To samo dotyczy przedsiębiorstw rzemieślniczych i handlowych.

Te dziedziny gospodarki, które w myśl powyższych zasad nie podlegają upaństwowieniu, oraz wolne zawody pozostają w rękach prywatnych z bardzo nielicznymi wyjątkami, takimi, jak np. garbarstwo, fabryki obuwia, handel zbożem i przetworami zbożowymi, handel bydłem, mięsem itp., które podlegają specjalnej reglamentacji i koncesjonowaniu, eliminującym szereg dawniej istniejących przedsiębiorstw.

Obliczenia, przeprowadzone na podstawie cyfr, zawartych w „Narodowym Planie Gospodarczym“, a dotyczących udziału poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego w dochodzie narodowym, preliminowanym na rok 1947 wykazują, że udział przemysłu prywatnego, rzemiosła i handlu prywatnego, oraz wolnych zawodów w dochodzie, wypracowanym przez **wszystkie** trzy sektory gospodarcze (w przemyśle, rzemiosle, handlu, transportach) wynosi 31,2%.

Cyfry te w całej pełni potwierdzają tezę wyjściową, że znaczenie sektora prywatnego w obecnym modelu gospodarczym Polski jest dość duże.

Przemysł prywatny

Przemysł prywatny obejmuje ponad 18.000 przedsiębiorstw. Rozmiary ich są na ogół niewielkie, przeciętnie na każde wypada w przybliżeniu 10 pracowników. Znaczną większość zakładów zatrudnia 4, 5 do 10 pracowników, podczas gdy przedsiębiorstw, zatrudniających ponad 20 pracowników, t. j. od 20 do 50, lub 20 do 100 jest zaledwie tysiąc kilkaset. Ostatnio rozważana jest koncepcja, aby pewną część prywatnych zakładów przemysłowych, zwłaszcza tych, które zatrudniają nie

więcej, 'niż kilku pracowników, przenieść do kategorii rzemiosła, co zmniejszyłoby wprawdzie wydatnie statystyczny stan posiadania przemysłu prywatnego, nie wpłynie jednak w najmniejszym stopniu na prywatny charakter danych przedsiębiorstw.

Rozmieszczenie przedsiębiorstw przemysłowych

(wg okręgów, objętych Izbami Przemysłowo-Handlowymi w stopniu wojewódzkim na podstawie rejestracji z grudnia 1947 r.):

Warszawa	2.939
Poznań	2.560
Częstochowa	1.978
Katowice	1.880
Kraków	1.829
Łódź	1.719
Lublin	1.221
Wrocław	1.075
Bydgoszcz	1.072
Białystok	620
Rzeszów	598
Szczecin	589
Gdańsk	474
Olsztyn	191

Razem: 18.745

Głównym zadaniem przemysłu prywatnego jest zaspakajanie potrzeb lokalnych. Spełnia je przede wszystkim przemysł spożywczy, w pierwszym rzędzie młyny prywatne (około 6 tys.) i około 3.000 fabryk przetworów owocowych, oraz konserw wszelkiego rodzaju (octu, musztardy, cukierków, wody sodowej, win owocowych itp.). Jeżeli chodzi o ostatnią grupę, to produkcja tego typu wychodzi poza ograniczone ramy lokalne, a nawet regionalne. Wewnętrzne zapotrzebowanie kraju pokrywają także tartaki prywatne w ilości kilkaset oraz blisko tysiąc przedsiębiorstw przemysłu papierniczego — przetwórczego itp.

Inne gałęzie przemysłu prywatnego spełniają przede wszystkim rolę pomocniczą i stanowią uzupełnienie produkcji przemysłu państwowego. Dotyczy to zwłaszcza zakładów z branży metalowej i elektrotechnicznej (jest ich około 1.300), które ponad 50% swojej produkcji, obejmującej różne drobne artykuły, dostarczają większym przedsiębiorstwom państwowym, którym ze względu na szczupłość zapotrzebowania nie opłaca się uruchamiać własnych działów odnośnej produkcji pomocniczej. Analogiczne stosunki zachodzą w branży chemicznej, gdzie zakłady przemysłowe (ogólna ilość 1.300) obsługują niemal połowę swojej produkcji wielkich odbiorców publicznych, oraz przemysł państwowy. Jako przykład powiązania w możliwie najszerzych rozmiarach produkcji prywatnej (w charakterze

przemysłu pomocniczego) z przemysłem państwowym na odcinku wybrzeża, — przytoczyć można współpracę przemysłu prywatnego z Państwowym Przemysłem Stoczniowym.

Prywatny przemysł budowlany odgrywa w akcji odbudowy państwa stosunkowo znaczną rolę; pamiętać przy tym trzeba, że odbudowa zakrojona jest w chwili obecnej i jeszcze na czas długi na olbrzymią skalę.

Poza tym za jedno z najważniejszych zadań przemysłu prywatnego uważa się wyrób artykułów niemiasowych, nieseryjnych o wysokiej jakości i dostosowanych do szczególnych potrzeb i wymagań. Ten dział produkcji, który w różnych branżach nosi nazwę „galanterii” pozostanie nadal domeną przemysłu prywatnego. Dotyczy to głównie przemysłu włókienniczego (około 1.300 przedsiębiorstw), oraz niektórych rodzajów przemysłu drzewnego, przemysłu papierniczo-przetwórczego itp.

W miarę ogólnego podnoszenia dochodu narodowego i poziomu życiowego ludności, — nakreślone powyżej kierunki rozwojowe przemysłu prywatnego w Polsce, zapewniają mu dalszy stopniowy wzrost. Kapitały prywatne, odbudowujące się obecnie po zniszczeniach wojennych, wykazują wzrastające zainteresowania inwestycjami w zakresie drobnego przemysłu. Tak ma się rzecz szczególnie z kapitałami handlowymi, które w związku ze stałym rozwojem handlu spółdzielczego i państwowego muszą myśleć o innych lokatach.

Rola handlu prywatnego

Ingerencja państwa na odcinku dystrybucji objęła w decydującym stopniu sprzedaż hurtową, pozostawiając spółdzielczości i kupiectwu prywatnemu bezpośrednią obsługę konsumenta. Nie oznacza to oczywiście wyeliminowania hurtu prywatnego przez państwo, świadczy natomiast o skupieniu wszystkich wysiłków na szczeblu detali, gdzie kupiectwo prywatne stanowi olbrzymią większość.

Należyte zorganizowanie wymiany towarowej w Polsce było w ostatnich miesiącach 1947 r. przedmiotem specjalnych wysiłków zarówno rządu, jak i sfer gospodarczych sektorów uspołecznionych i kupiectwa prywatnego. Elementami akcji usprawniającej były liczne ustawy i rozporządzenia. Wymienić tu należy przede wszystkim tak zwaną amnestię kapitałową, amnestię towarową, ustawę o zezwoleniach na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych i zawodowe wykonywanie czynności handlowych, akcją szkoleniowo-wychowawczą izb przemysłowo-handlowych, oraz szereg innych.

Ogłoszona w czerwcu 1947 r. amnestia kapitałowa dotyczyła zaniechania dochodzenia ze strony władz skarbowych źródeł sum, wydatkowanych na inwestycje. Amnestia towarowa zwa-

niała zainteresowane zakłady handlowe od obowiązku uzasadnienia legalności posiadanych towarów, objętych — ustaloną przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z przedstawicielami kupiectwa — listą amnestyczną.

Ustawa z czerwca 1947 roku o zezwoleniach na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych i zawodowe wykonywanie czynności handlowych uzależniła prowadzenie przedsiębiorstwa handlowego od uprzedniego zezwolenia władz przemysłowo-handlowych. Rozporządzenie to ma na celu usunięcie z handlu prywatnego elementów spekulacyjnych i niefachowych, a tym samym uruchomienie rzetelnego kupiectwa od nieuczciwej konkurencji. Akcja koncesjonowania handlu przeprowadzona została w miesiącach października i listopada 1947 roku.

Samorząd inicjatywy prywatnej w dziedzinie przemysłu, rzemiosła i handlu prywatnego reprezentują izby przemysłowo-handlowe, organizowane na poziomie wojewódzkim.

Organizacja kupiectwa prywatnego w Polsce, ujęta została w dwie zasadnicze płaszczyzny. Pierwsza, oparta na podziale terenowym, obejmuje wszystkich kupców danego powiatu, tworząc tak zwane zrzeszenia branżowe, grupujące kupców określonej specjalności z terenu całej Polski.

Ilość przedsiębiorstw handlowych na terenie całej Polski (na podstawie wydanych koncesji) wynosiła z końcem 1947 r. 158.871.

Rzemiosło

Rzemiosło polskie liczy obecnie blisko 140 tys. warsztatów. Największą ilość zakładów rzemieślniczych skupia (według danych Związku Izb Rzemieślniczych za r. 1947):

wytwórczość spożywcza	30.385
następnie metalowa	27.640
skórzana	23.919
włókiennicza	23.539

Inne warsztaty rzemieślnicze zajmują się produkcją w następujących gałęziach przemysłu: drzewnym, budowlanym i papierniczo-poligraficznym, oraz w usługach.

Ogólna ilość warsztatów rzemieślniczych wynosiła w 1947 r. 137.242.

Inwestycje kredytowe sektora prywatnego.

Struktura bankowości polskiej w całej rozciągłości uwzględniła konsekwencje trójsektorowości życia gospodarczego, pozostawiając dla usług każdego z poszczególnych sektorów pewne określone instytucje kredytowe.

Finansowaniem sektora inicjatywy prywatnej w zakresie kredytów obrotowych zajmują się dwa banki akcyjne, a mianowicie Bank Handlowy w Warszawie i Bank Związku Spółek

Zarobkowych. Bank Handlowy w Warszawie kredytuje większy i średni przemysł prywatny, oraz duże prywatne przedsiębiorstwa handlu hurtowego. Bank Związku Spółek Zarobkowych finansuje mniejsze przedsiębiorstwa prywatne, oraz rzemiosło. W zakresie kredytów inwestycyjnych oba banki akcyjne finansują sektor prywatny w ramach planu inwestycyjnego. Mogą być także wykonawcami poszczególnych akcji, zleconych przez Skarb Państwa.

Zatrudnienie.

Stan zatrudnienia w przemyśle prywatnym w latach 1946 i 1947 wykazuje znaczny wzrost, idący równomiernie z zwiększaniem się ilości przedsiębiorstw:

ilość osób zatrudnionych w przemyśle prywatnym

rok 1946	90,161
„ 1947	168,678

W handlu ilość zatrudnionych wyniosła 270,081 osób, t. zn. jedno przedsiębiorstwo wypada ca 1,7 pracownika.

Stan zatrudnienia w rzemiosle przedstawia się następująco:

przemysł spożywczy . . .	68,565 osób
„ metalowy . . .	67,533 „
„ włókienniczy . . .	47,496 „
„ skórzany . . .	39,282 „
„ budowlany . . .	31,065 „

Inne rodzaje przemysłu zatrudniają poniżej 30.000 pracowników.

Ogólna ilość zatrudnionych w warsztatach rzemieślniczych w 1947 r. wynosiła 303,958 osób.

Udział sektora prywatnego w handlu zagranicznym.

Okres wojenny wywołał zastój w układzie stosunków handlu międzynarodowego, powodując zerwanie kontaktów handlowych firm i osób prywatnych, kontaktów, wiążących Polskę z zagranicą. Nieunikniony w pierwszych latach izolacjonizm gospodarczy wielu państw, oraz ogromne utrudnienia komunikacyjne dokonały reszty. Powrót do normalnych stosunków w tej dziedzinie odbywa się bardzo wolno i jakkolwiek można już stwierdzić znaczne postępy, — ogólna sytuacja pozostawia jeszcze wiele do życzenia i daleko jeszcze do stanu przedwojennego.

Charakter eksportu, płynącego z produkcji państwowej, musiał być jednostronny z natury rzeczy i musiał obejmować artykuły masowe, jak węgiel, cynk, cement i niektóre wysoko kwalifikowane wyroby państwowego przemysłu przetwórczego.

Rozszerzenie wachlarza eksportu na inne wyroby przemysłow najłatwiej dało się osiągnąć przez wciągnięcie w akcję eksportową handlu prywatnego, opierającego się częściowo na skupie artykułów produkcji rolniczej i budowlanej, a częściowo na silnie zróżniczowanym przemyśle prywatnym, na rzemiośle i na wytwórczości ludowej. Te dziedziny produkcji wymagają bowiem drobiazgowej, nieraz wprost subtelnej działalności handlowej w terenie. Z potrzebą uruchomienia sektora prywatnego dla tych właśnie typów eksportu łączy się coraz ściślej sprawa importu przeróżnego rodzaju surowców i środków pomocniczych prywatnej produkcji przemysłowej i rzemieślniczej.

Prywatni eksporterzy i importerzy zorganizowali się w Zrzeszeniu Eksporterów i Importerów R. P., które zostało powołane do życia przez Izby Przemysłowo-Handlowe, będące oficjalną reprezentacją sektora prywatnego w przemyśle i handlu. Zrzeszenie liczy obecnie około 380 członków i dzieli się na szereg grup branżowych. Działalność jego ogranicza się do czynności organizacyjnych, propagandowych, informacyjnych, interwencyjnych, ale nie handlowych. Nadto Zrzeszenie Importerów i Eksporterów wchodzi także w skład Stałej Konferencji Szefów Central Eksportowo-Importowych państwowych, obejmującej również naczelne komórki handlu zagranicznego spółdzielczości. Celem tej stałej konferencji jest rozwijanie inicjatywy w stosunku do władz państwowych, banków itp., w kierunku ułatwień dla handlu zagranicznego. Banki, finansujące sektor prywatny, a mianowicie Bank Związku Spółek Zarobkowych i Bank Handlowy otrzymały polecenie udzielenia przedsiębiorstwom handlu zagranicznego sektora prywatnego kredytów importowych, eksportowych, oraz na produkcję eksportową, lub na skup odnośnych artykułów na warunkach odbiegających w pewnej mierze od warunków normalnych, ponieważ dostosowanych do odmiennego charakteru danych transakcji.

W r. 1947 wartość importu przedsiębiorstw prywatnych wynosiła około 4 milionów dolarów, wartość eksportu bezpośredniego i pośredniego razem — około 3 milionów dolarów.

Na r. 1948 przewidywany jest import wartości 8,5 milionów dolarów, wartość eksportu przekroczy 13 milionów dolarów.

Najpoważniejszą pozycję w handlu zagranicznym sektora prywatnego zajmuje branża rolniczo-spożywcza, przy tym kontyngenty wywozowe dla firm prywatnych zostały w roku bieżącym znacznie powiększone.

Eksport i import w sektorze prywatnym rozwija się z natury rzeczy szczególnie intensywnie na polskim wybrzeżu, zwłaszcza w województwie gdańskim. Eksport składa się w znacznej mierze z wytworów pochodzenia roślinnego (jęczmień, groch, fasola, ziemniaki, z ryb morskich i słodkowodnych, ze zwierzyń bitej, jaj).

Dalszą pozycję stanowią w eksporcie prywatnym województwa gdańskiego meble, ceramika, fajanse, oraz wyroby przemysłu ludowego, wreszcie dostawy na statki.

Po stronie importu: świeże owoce i nasiona, używki, jak herbata i kawa, śledzie, oraz wytwory pochodzenia mineralnego: talk i wosk ziemny.

Udział handlu nieco jest większy w ogólnym eksporcie kraju, niż w imporcie, natomiast udział przemysłu — większy w imporcie.

Usługi. Transport.

Prywatne przedsiębiorstwa usługowe i transporty za r. 1947:

Zakłady gastronomiczne	17.984
Transport, komunikacja i składy	4.071
Pośrednictwo :	1.408
	23.453

Na odcinku pracy portowej — szczególnie w dziale przemysłu sektor prywatny gra rolę dominującą. Procentowy udział sektora prywatnego w obsłudze tranzytu wyniósł w roku 1947 — 98,4%.